

عدالت در گرداب

جریان شناسی تحلیلی حکومت علوی (ع)

موسسه اشراق حکمت و فرهنگ اسلامی

www.ketab.ir

سرشناسه : موسسه اشراق حکمت و فرهنگ اسلامی.

عنوان و نام پدیدآور : عدالت در گرداب: جریان شناسی تحلیلی حکومت علوی (ع)

/ تهیه و تنظیم موسسه اشراق حکمت و فرهنگ اسلامی.

مشخصات نشر : قم: اشراق حکمت، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری : ۳۴۴ ص.

شابک : ۵۷۰۰۰ ریال: ۳-۲۰-۹۲۶۶-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع : : علی ابن ایطالب (ع) -- امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق

موضوع : سیاست و حکومت -- اسلام -- تاریخ، از آغاز تا ۴۱ ق

موضوع : اخلاق

رده بندی گنگره : BP۳۷/۳۵/۴۴

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۹۵۱۵:

عدالت در گرداب جریان شناسی تحلیلی حکومت علوی (ع)

- ◆ تهیه و تنظیم: موسسه اشراق حکمت و فرهنگ اسلامی
- ◆ ناشر: اشراق حکمت
- ◆ تیراژ: ۵۰۰
- ◆ نوبت و سال چاپ: پنجم/ ۱۳۹۰ (چاپ اول از اشراق حکمت)
- ◆ چاپخانه: یاران
- ◆ قیمت: ۶۸۰۰ تومان
- ◆ شابک: ۳-۲۰-۹۲۶۶-۶۰۰-۹۷۸

◆ کلیه حقوق برای موسسه اشراق حکمت و فرهنگ اسلامی محفوظ است ◆

پیشگفتار

تاریخ چشم انداز عبرت است. چشم اندازی که جلوه های زندگی بشر را در خود جای داده است؛ فراز و فرودهای جوامع بشری را به تصویر می کشد و در عین حال درس ها و عبرت هایی را عرضه می دارد که انسان همواره می تواند از آنها بهره گیرد. چرا که با همه گونه گونی حوادثی که در گستره زمان رخ می نماید، همواره یک سری سنت ها بر زندگی انسان و اجتماع انسانی حاکم جریان دارد، که به راحتی می توانیم مصداق های فراوانی از آن را در طول تاریخ بیابیم. جریان این سنت ها علاوه بر زمان، پهنه مکان را نیز درمی نوردد؛ یعنی اینگونه نیست که تنها در زیستگاه تاریخی یک قوم و نژاد خاص جریان یابند. بلکه بشر هر جا بوده، در کنار برخی وجوه تمایز، همیشه از دورن نظاره گر جدال غرایز و فطرت خود بوده و در برون نبرد هدایت گران و ظالمان را در جوامع دیده است.

لزوم توجه درس آموزانه به این پیشامدها است که قرآن فرمان «سیروا فی الارض» را بارها و بارها صادر می فرماید تا بشر با گردش در جهان، فرجام دورغ گویان، مجرمان و مشرکان را ببیند؛ قدرت خداوند را در خلق و ایجاد دنیایی دیگر دریابد و با همه وجود، توانایی قادر مطلق را لمس کند، و در عمل خویش اندیشه کند.

در کنار این روشمندی معنادار که بر سیر تاریخ جاری است و برای نسل های پی در پی آموزنده است، می توان به شباهت های بیشتری نیز در این روند دست یافت. از

آن جمله این است که مردمان یک کشور یا پیروان یک دین در گذر زمان به هویت واحدی می‌رسند و از سایر ملت‌ها و امت‌ها متمایز می‌گردند، که از این رهگذر می‌توان با یک نظر دقیق، آسیب‌ها و قوت‌های عمده آنها را دریافت و حتا به احصا نشست. چرا که این هویت واحد با ظرفیت‌های معمول خود همواره در معرض چالش‌های زمانه است و میزان قوت و ضعف خود را بروز می‌دهد، و از همین رو به آسانی در معرض ارزیابی است.

از روزی که رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله ندای توحید سرداد تا زمان حاضر، طی قرن‌های همدادی، اتفاقات بی‌شماری بر امت اسلام رفته‌است، اتفاقاتی که با همه پیچیدگی‌ها عمدتاً در عبارت ساده و کوتاه، ولی اساسی «نبرد حق و باطل» قابل تفسیر است. انگیزه حاضران دوسوی این جدال نیز در قالب هدایت‌گری و قدرت‌خواهی با نفاق‌افکنی و سعادت‌خواهی، و تعابیری از این دست می‌گنجد. که این خود ادامه یک سر دامن‌دار در طول تاریخ است که از تنش‌زایی برخی جریان‌ها در برابر دعوت انبیا و اوصیا علیهم السلام حکایت دارد. جالب این‌جاست که حرکت‌ها و حتا شگردهای این جریان تنش‌زا در طول تاریخ از الگوی یکسانی بهره می‌گیرد. اگر در دوران سنگ و آهن پیامبران را شاعر و مجنون می‌خواندند امروز در عصر فضا و اتم هم همان افتراها را به انبیای الهی می‌بندند، با عباراتی امروزی و البته مدرن. از این روست که قرآن کریم می‌فرماید: «و همچنین که تویی ما در مقابل هر پیغمبری دشمنانی از شیطان‌های انس و جن برانگیختیم که آنها برخی با برخی دیگر سخنان آراسته ظاهر فریب می‌گویند.»^۱

فرمایشات امیرالمومنین علیه السلام در تبیین زمانه فتنه را نیز باید در این چارچوب دید، آنگاه که حضرت راهبرد عبور از دالان فتنه را بودن چون بچه شتری می‌داند که کسی طمع سواری و شیر، در او نمی‌بندد. در همین راستا امام‌زین‌العابدین علیه السلام نیز در صحیفه، ترفندهای تخریبی و تبلیغاتی باطل‌صفтан را برمی‌شمرد و راهکارهای مقابله با آنان را نیز به حق‌مداران تاریخ می‌آموزد تا راه‌جویان مسیر سعادت از گردنه‌های حوادث عبور کنند. شباهت‌های فتنه‌انگیزان در صدر اسلام با دنباله‌های آنان در دیگر

اعصار، از جمله زمان ما چنان زیاد است که فرمایشات و راهکارهای حضرات معصومین همین امروز هم بهترین خروجی از فتنه‌گری‌ها است.

البته ما نمی‌خواهیم مانند برخی مدعیان سطحی‌نگر، ادعای تکرار تاریخ را سردهیم. ولی بر این باوریم که سنت‌های الهی در سراسر تاریخ اسباب ابتلای انسان و به تبع آن جوامع انسانی را رقم می‌زند، و این ابتلا هر بار به صورتی رخ می‌نماید. انسان‌ها نیز در مواجهه با آزمون‌ها در عبرت‌گیری و اصرار بر اشتباهات از سوی خداوند صاحب آزادی و اختیار است و این همان نکته‌ای است که انسان را از قالب بی‌منطق تکرار عبور می‌دهد؛ تاریخ به صورت روشمند در بستر سنت‌های الهی در گذر است و حوادث از علل مشخصی نشأت می‌گیرند ولی اراده انسان، تمام‌کننده‌است و نه تاریخ که واقعیت خارجی‌اش نیز محل تردید و انکار است.

انقلاب اسلامی که ادامه حرکت جهانی نبی اکرم صلی الله علیه و آله، و بروز دوباره حکومت شیعی در تاریخ است همانند تجربه نخستین خود، امروز از برخی آفت‌های درونی رنج می‌برد. آفت‌هایی که در یک ارزیابی کوتاه به قرابت شگفت‌آورشان با چالش‌های دوره پیشین حاکمیت تشیع می‌رسیم. در آن زمان مردم و جریان‌های خواص هر یک به نحوی عدالت‌مداری امیرالمومنین علیه السلام را تهدید می‌کردند. تحجرگرایی و بی‌بصیرتی مردم نسبت به مقام مولا و شرایط آن روز اسلام از سویی و اشرافی‌گری، بدعت‌گذاری، منافق‌روشی و براندازی جریان‌های خواص در کنار جریانی که به ظاهر در جبهه حق بود ولی با سکوت خود در عمل حکومت مولا را به زیرمی‌کشید از سوی دیگر، گردابی را به وجود آورد که عدالت علوی را در خود فرو می‌برد. از این‌رو بازخوانی شرایط و مشکلات حکومت علوی از جمله ضروریات امروز ماست. چرا که ما راه و عملکرد خود را در ادامه حکومت مولا تفسیر می‌کنیم و چالش‌های پیش‌روی خود را از همان سنخ می‌یابیم.

گذر سه دهه از تاریخ پرافتخار انقلاب اسلامی ما را به آزمون انتخابات دهم ریاست جمهوری رساند. مرحله‌ای که بنا بود مانند سایر مقاطع انتخاباتی با یک گزینش مردمی به انتها برسد. ولی ناگهان به معرکه آتش افروزی و نفاق‌افکنی بدل شد. اشخاص و جریان‌های بسیاری ماهیت پنهان و فروخورده خویش را پس از سالیان متمادی نقاب‌داری، به یکباره نمایانند و انقلاب را با همه دستاوردهای چشم‌گیرش، به چالش کشیدند و خیال‌های خام زیادی پختند.

مردمی که پیش از اشاره رهبر خود، حماسه جاوید نهم دی را می‌آفرینند و سرِ فتنه‌گران را به سنگ می‌کوبند، از وجود تمایزی روشن میان زمانه ما و امیرالمومنین علیه السلام خبر می‌دهند. تمایزی که این بار از به محاق رفتن حق‌مداری جلو می‌گیرد. آنچنان که پس از این رخداد سترگ، سران فتنه و نفاق یکی یکی برای نجات خود از مهلکه، راه‌های گریز را می‌جویند. این حضور حماسی و خدایی به طور قطع از وجوه بارز تمایز زمانه ما با دوران امیرالمومنین است. ولی نکته اینجاست که علاوه بر ویژگی‌های خواص دوره مولا (اشرافی‌گری، نفاق، گرایش به سکوت و براندازی)، نخبگان امروزمین جامعه ما، بار انحراف مردمان زمانه امیرالمومنین علیه السلام را هم به دوش می‌کشند. به طوری که بی‌بصیرتی خصوصیت بسیاری از آنان شده است.

حوادث خیره‌کننده اخیر در حالی بروزکرد که شیعه تا فتح دوباره خیر فقط چند ضربه شمشیر فاصله دارد که اگر این رخداد خارق‌العاده رخ بنماید جایگاه اسلام و شیعه به گونه‌ای دیگر رقم می‌خورد. در چنین شرایطی ما شاهد چالش و تردید افکنی در قلب جهان تشیع بودیم و از این درناک‌تر ما نظاره‌گر فتنه‌گری و یا سکوت مرگبار نخبگانی بودیم که آبروی خود را از انقلاب و اسلام گرفته‌اند.

در چنین برهه حساسی بر همه وفاداران به انقلاب و میراث اهل بیت علیهم السلام است در جنگ نرمی که با حرکت‌های ساختارشکنانه حذف دستاورد بزرگ شیعه را هدف گرفته‌است، قدمی را از باب وظیفه بردارند. موسسه اشراف حکمت و فرهنگ برآمده جمعی از دانشجویان - طلبه‌های حوزه علیمه قم است، که به عون‌الله تعالی، با رویکرد حکومتی، حضور پیش‌تازانه در علوم حوزوی و دانش‌های مربوطه را وجهه همت خود دارد، با همه بضاعت مزجات خویش، مانند آحاد مردم، مدد‌رسانی به نظام بستر ساز فرج را از جمله وظایف اساسی و علمی خود می‌داند.

از این رو توجه به کارهای مطالعاتی را به کناری رفت و برای چاره‌اندیشی در خصوص شرایط موجود به همفکری نشستیم. در نهایت بناشد که مجموعه‌هایی پژوهشی در قالب بررسی تحلیلی و آسیب‌شناسانه انتخابات دهم، ارزیابی تاریخی و جریان‌شناسانه از دوره امیرالمومنین علیه السلام و مشکلاتی که آن حضرت در مدت کوتاه حکومت خود با آنها دست به گریبان بود را عرضه کنیم و نیز به زمینه و زمانه فتنه و

شگردهای فتنه‌گران از منظر امام سجاد علیه السلام و نقش روشنگری‌های صحابی با بصیرتی چون عمار توجه کنیم که مجموعه حاضر، حاصل بخشی از این هم اندیشی است. در مجموعه حاضر از تطبیق رویدادها بر شرایط حاضر پرهیز کرده‌ایم البته فضای مباحث به حدی روشن است که شاید نیازی به این کار هم نبود. امید آن است که حاصل اندک این تکاپو، که برخاسته از دغدغه‌های اصیل مردمی است، برای روشنگری و تجربه‌اندوزی در سیر به سوی حل مشکلات کنونی موثر باشد. هر چند وضعیات پیش آمده تا همین امروز هم برکات بی‌شماری عاید ملت و انقلاب کرده‌است که شرح آن مجال دیگری می‌طلبد.

والسلام علی من التبع الهدی

موسسه مطالعاتی اشراق حکمت و فرهنگ اسلامی

متصور مهدوی

پنج شنبه ۱۳ اسفند ۱۳۸۸ و ۱۷ ربیع الاول ۱۴۳۱

زادروز سراسر سرور پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امام جعفر صادق علیه السلام

فهرست

صفحه	عنوان
۱۷.....	مقدمه
۲۱.....	بخش یکم: چالش‌های مردم
۲۱.....	فصل نخست: غربت ولایت
۲۵.....	خلفا و کتمان امر ولایت
۲۷.....	چند نماد تاریخی
۳۱.....	امیرمؤمنان و تبیین ولایت
۳۲.....	بیان منزلت اهل بیت (ع)
۳۳.....	علم بی منتها
۳۴.....	عصمت از لغزش
۳۶.....	جانشینی پیامبر (ص)
۳۷.....	یاران روشنگر
۳۷.....	مالک بن حارث اشتر
۳۸.....	حصین بن منذر
۳۸.....	عدی بن حاتم
۳۹.....	زیدبن صوحان
۳۹.....	شعرای جمل و صفین
۴۱.....	پیامدهای غربت ولایت
۴۲.....	توهم ناکارآمدی
۴۲.....	تردید و مخالفت
۴۴.....	بروز فتنه‌ها
۴۵.....	پی‌نوشت:
۴۷.....	فصل دوم: بی بصیرتی
۵۲.....	درنگی در مفهوم بصیرت
۵۵.....	بسترهای ضعف بصیرت
۵۸.....	جریان‌های بی‌بصیرت

۵۸.....	الف. گندروها
۶۱.....	ب: تندروها
۶۶.....	کم بصیرتی خودی‌ها
۶۶.....	مالک بن حبيب
۶۷.....	بزرگ فرماندار شیعه
۷۰.....	عوامل
۷۲.....	چالش‌ها
۷۲.....	بحران بی‌اعتمادی
۷۳.....	عوام زدگی
۷۴.....	بصیرت بخشی مولا
۷۹.....	پی‌نوشت:
۸۱.....	فصل سوم: تحجرگرایی
۸۴.....	نگاهی به مفهوم تحجر
۸۵.....	جریان‌های تحجرگرا
۸۷.....	تهدیدها
۸۸.....	شیوع تحجرگرایی در عصر مولا
۹۱.....	۱. در بصره
۹۶.....	۲. در شام
۹۸.....	۳. درون سپاه مولا
۱۰۳.....	تحجرزدایی مولا
۱۰۳.....	۱. شناساندن حق و باطل
۱۰۴.....	۲. افشاگری سنجیده
۱۰۷.....	۳. صلابت پس از ملائمت
۱۰۸.....	۳-۱. در مواجهه با بصریان
۱۱۳.....	۳-۲. در برابر شامیان
۱۱۵.....	۳-۳. با سپاه عراق
۱۲۱.....	پی‌نوشت:
۱۲۵.....	بخش دوم: چالش‌های نخبگان

۱۲۵.....	فصل چهارم: اشرافی گری
۱۳۰.....	فرایند رفاه طلبی
۱۳۵.....	پیامدها
۱۳۶.....	اعتراض
۱۳۷.....	خیانت
۱۳۹.....	پی نوشت:
۱۴۱.....	فصل پنجم: حسدورزان و کینه جوینان
۱۴۳.....	دلایل رشک و کینه
۱۴۴.....	۱. رقابت های قومی
۱۴۸.....	۲. زخم های ذوالفقار
۱۵۱.....	۳. عقده های شخصی
۱۵۳.....	۴. اصرار بر احکام الاهی
۱۵۴.....	ترفند نخبگان
۱۵۶.....	پی نوشت:
۱۵۹.....	فصل ششم: معضل بدعت گذاران
۱۶۱.....	گذری بر بدعت های خلفا
۱۶۳.....	سیر بدعت به سنت
۱۶۹.....	راهبرد مولا در برابر بدعت ها
۱۷۶.....	پی نوشت:
۱۷۹.....	فصل هفتم: جریان نفاق
۱۸۲.....	مفهوم نفاق
۱۸۲.....	خطر سازی نفاق
۱۸۵.....	اوصاف منافقان
۱۸۶.....	۱. ادعای اصلاح گری
۱۸۶.....	۲. دعوی زیرکی و سیاست مداری
۱۸۷.....	۳. چند چهره گی
۱۸۸.....	پدیده نفاق در حکومت مولا
۱۹۰.....	اقسام نفاق در حکومت علوی

۱۹۳.....	پی نوشت
۱۹۵.....	فصل هشتم: منافقان خاکستری
۱۹۷.....	شخصیت‌های منافق
۱۹۸.....	الف. شبث بن ربعی تمیمی
۲۰۱.....	ب. اشعث بن قیس کندی
۲۰۳.....	ب-۱. بیعت تهدیدساز
۲۰۹.....	ب-۲. نبرد بر پایه تعصب قومی
۲۱۶.....	ب-۳. مذاکره اغواگرانه
۲۱۹.....	ب-۴. پایگاه دشمن
۲۲۴.....	ب-۵. تحمل آتش بی
۲۲۸.....	ب-۶. دلال آتش بس
۲۳۰.....	ب-۷. تقدس زدایی
۲۳۲.....	ب-۸. در خدمت براندازان
۲۳۵.....	ب-۹. سرباز جنگ نرم
۲۳۷.....	ب-۱۰. شرکت در ترور مولا
۲۴۰.....	ج. جریر بن عبدالله بجلی
۲۴۱.....	ج-۱. بیعت مصلحت‌آمیز
۲۴۴.....	ج-۲. از سفارت تا پناهندگی
۲۵۰.....	پی نوشت
۲۵۷.....	فصل نهم: منافقان بر انداز
۲۶۳.....	اهداف بنی‌امیه از منظر پیامبر
۲۶۵.....	بنی‌امیه در بیان مولا
۲۶۶.....	۱. خودکامگی و خداوندگاری
۲۶۹.....	۲. حذف نیکان و نخندگان
۲۷۱.....	۳. قداست‌زدایی از احکام دین
۲۷۲.....	۴. دشمنی با اسلام
۲۷۶.....	رشک بر مولا
۲۸۰.....	هشدار مولا در مورد امویان

۲۸۳.....	بازتاب هشدار مولا.....
۲۸۷.....	گذری بر سیاست‌های امویان.....
۲۹۲.....	فرایند تحقیر امت.....
۲۹۸.....	پی نوشت:.....
۳۰۱.....	فصل دهم: جریان اعتزال
۳۰۴.....	مقصود از اعتزال.....
۳۰۵.....	نشانه‌های اثرگذاری اعتزالیان.....
۳۰۶.....	الف) تشبیه سران اعتزال به «سامری».....
۳۰۸.....	ب) مولا ولعن بر ابو موسی اشعری.....
۳۱۳.....	پی نوشت:.....
۳۱۵.....	فهرست منابع.....
۳۲۱.....	نمودارها.....
۳۲۷.....	فهرست اعلام.....